

Achter de voordeur waken de vaders

De verstarde gemeenschap van Hanekes 'Das weisse Band'

Achtergrond - 11 november 2009

Het contrast is groot. Achter de prachtige beelden van het boerenbestaan in 'Das weisse Band' leeft een verstarde, hiërarchische, soms zelfs wrede gemeenschap. Michael Haneke lijkt met zijn nieuwste film de mythe van de vroegmoderne Duitse dorpsidylle te willen ontmaskeren.

Duitsland, 1913. Een veelzeggend land in een veelzeggend jaar. Het is de vooravond van de oorlog waarin Europa, zoals dat heet, zijn onschuld verloor. Vanaf die Eerste is zeker voor het verslagen Duitsland een rechte lijn te trekken naar de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. De verliezers van 1914-1918 die twintig jaar later wraak namen op hun overwinnaars.

Onschuldig

Maar dat is niet het verhaal dat regisseur Michael Haneke met 'Das Weisse Band' wil vertellen. Onschuldig is bij Haneke zelden iemand - dus ook niet de vooroorlogse Noord-Duitse dorpsgemeenschap die in zijn nieuwe film centraal staat. Daarover laat hij geen misverstand bestaan. De film opent niet voor niets met een 'aanslag' op de dorpsarts.

Dat voorval is de steen in de vijver die de jonge onderwijzer - door wiens ogen we het verhaal volgen - in het dorp waarneemt. De zo rustige, door tradities en de seizoenen geleide boerengemeenschap wordt vervolgens opgeschrikt door een reeks incidenten. De graanschuur vat vlam, verschillende kinderen worden mishandeld. Wie zit achter de gewelddadigheden, en waarom?

Normen en regels

Het antwoord moet ergens liggen in de complexe en niet altijd even frisse verhoudingen tussen de dorpsbewoners en gezinsleden onderling - zoveel verraden de beelden wel. In zijn fragmentarische, maar uiterst scherp observerende stijl toont Haneke de normen en regels waarop de kleine, streng protestantse gemeenschap rust: het plichtsbesef, de hiërarchie, de tucht en de discipline.

Het is niet verwonderlijk dat het groepje dorpskinderen - nieuwsgierig en losbandig als kinderen zijn - het meest worstelt om in het gelid te lopen. Met alle

consequenties van dien, want achter de voordeur waken kerk en de vaderlijke macht met harde hand over de goede zeden en gehoorzaamheid van hun kroost - verbeeld door de wit fluwelen band uit de titel.

Verdorven vaders

Die vaak pijnlijke ervaringen van de opgroeiende jeugd met zijn autoritaire, soms wrede en verdorven vaders is het eigenlijke thema van 'Das Weisse Band', de Gouden Palm-winnaar van het laatste festival van Cannes. Elk van de kinderen, die van de dominee niet minder dan die van de dorpsarts of van de opziener, krijgt die disciplinerende hardhandigheid voor de kiezen.

De ouders staan voor een gemeenschap die verward is, die niet denkt voorbij de conventies en regels waaraan zij zich heeft onderworpen. Degenen die zich daar toch aan proberen te onttrekken, moeten leven met de risico's. Misschien dat de kinderen daarom zo naar elkaar toe trekken.

Koele afstandelijkheid

Maar verwacht van de Oostenrijkse regisseur geen handreikingen. Het is aan de kijker zelf de verbanden te vinden. Haneke registreert slechts, zoals hij dat in al zijn films doet. In zijn laatste productie (voor de Amerikaanse remake van 'Funny Games') 'Caché' heeft hij die stijl geperfectioneerd. Maar ook al in zijn eerdere films, van 'Der siebente Kontinent' tot 'Code Inconnu', zit die koele afstandelijkheid die het geweld - vanwege het uitblijven van elke vorm van verklaring - extra hard doet aankomen.

Als je uit 'Das weisse Band' een conclusie kan trekken, dan dat het ouderschap onlosmakelijk verbonden is met het verstikkende milieu in het dorp - wie die wreedheden ook begaan heeft. In beschrijvingen van de film is hij daarom al uitgelegd als Hanekes analyse van de oorsprongen van het Duitse fascisme. Zijn antwoord op de vraag wat een zo knellende band van hiërarchie, religie en tucht kan aanrichten.

Zonder betekenis

Dat is tenminste de uitleg van de dorpsonderwijzer. Het is immers geen toeval dat de film het verhaal verbeeldt dat hij in de voice over als oude man aan ons vertelt. 'Das weisse Band' verbeeldt daarmee een fragment uit zijn leven, een korte episode zonder betekenis in zichzelf. Waarom denkt een oude man, zeg, dertig jaar nadien daar dan aan?

Wellicht bij de vraag die na de Tweede Wereldoorlog bij veel Duitsers op de lippen lag: 'Hoe heeft het zover kunnen komen'? Zo trekt de regisseur een subtiele, maar onheilspellende link tussen jeugdige slachtoffers en latere ouders.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/664/achter-de-voordeur-waken-de-vaders>